

est Dei sapientia, caruerit, a vita spirituali deficiet. Eccles. 15: "Cibavit eum Dominus etc." De secundo 2 Reg. 12: "Pauper quidam habebat oviculam de pane suo comedens;" Eccl. 39: "Initium necessariae rei vitae hominum lac et panis, mel et uvae et oleum: haec omnia sanctis in bona, et impiis in mala convertentur." De utroque Deuter. 8, et Matth. 4: "Non in solo pane etc." Augustinus: "Sicut anima vita est corporis, sed non vivificat sine cibo corporali; ita Deus vita est animae, sed non vivificat illam sine cibo spirituali, idest sine Verbo Dei: et sic haec et illa natura hominis sibi dissimiles dissimilem cibum habuerunt et alio modo et longe ab invicem comederunt, nec cibus corporis congruebat spiritui, nec cibus spiritus corpori." Tertio modo considerata rationali creatura secundum quod illae duae naturae, idest corpus et anima, sunt in singulis personis hominum familiari societate et miro amore conjunctae, tunc exigitur ad aeternam salvationem utrorumque unus cibus toti homini, idest utrique naturae conveniens, spiritualis simul et corporalis, scilicet Verbum caro factum, quem simul sub quodam Sacramento comedant, cujus virtute anima de praesenti miseria ad vitam aeternae beatitudinis perveniat, et corpus ad modicum tempus servetur in terra, ut tandem gloriose resurgat. De hoc cibo Joan. 6: "Caro mea." idest caro Dei, caro humana unita Dei verbo, "vere est cibus," scilicet totius hominis, valens animae et corpori. Eccl. 1: "Unus est altissimus creator omnium, ipse creavit sapientiam spiritu suo, et secundum datum suum praebet illam diligentibus se." Creavit sapientiam spiritu suo, idest virtute sua, scilicet creaturam carnis de Virgine sumpsit, et sapientiae suae univit, et secundum datum suum, idest liberalitatem, praebet illam in cibum diligentibus se, scilicet fidelibus, "ut prosit," sicut dictum est, "corpori et animae." De hoc convivio corporis et animae Isa. 9: "Vitulus et ursus pascentur simul." Vitulus significat corpus, quod in sacrificio Deo est mactandum: ursus, spiritum, qui sicut ursus bestiis, sic terribilis esse debet bestiis motibus et moribus. "Hi pascentur simul," scilicet vero cibo, idest carne Christi, ut prosit animae et corpori. De primo Joan. 6: "Qui manducat carnem meam etc." De secundo sequitur: "Et ego resuscitabo eum."

CAPUT VII.

De forma donationis, videlicet qua ex causa detur velatum hoc Sacramentum.

"Venite, comedite panem etc." Thema speciale, Quomodo potest nobis carnem suam dare etc. Thema proprium: "Sacra-

mentum regis abscondere bonum est, Tob. 12. Secundum principaliter circa Sacramentum dominicum notandum est forma donationis; et circa hanc tria sunt consideranda. Primum quod Dominus corpus suum dat velatum; secundum quod dat velatum sub specie panis; tertium quod dat velatum sub specie panis triticei. Circa primum sciendum, quod datur velatum non nudum, secundum illud Apoc. 2: "Dabo manna absconditum quasi cibum caelestem velatum." Sed quia hic humanus sensus haesitat, et miratur cum aliud videtur, hujus velaminis quadruplex est ratio. Prima est indignitas malorum, quae exigit ut veletur, sicut aeger oculus ut sibi sol et quodlibet lumen tegatur. Et in hoc benignissime agit cum eis misericordia Salvatoris. Si pravi nudum aspicerent, et hoc a fidelibus manducari, ex ipso aspectu scandalizarentur, et tripliciter male perirent: videlicet in corde per horrorem, in ore per detractionem, in anima per spiritualem mortem. De primo Joan. 6, ubi Dominus dicit, "Caro mea vere est cibus etc." Sequitur: "Ex hoc multi discipuli abierunt retro," quasi abhorrentes verba de humana carne comedenda. Ambrosius: "Forte diceres. Quomodo verus sanguis? quia similitudinem non vides carnis. Attende verba Christi, Audientes, quod carnem suam daret manducare, recedebant: solus Petrus dixit, Verba vitae aeternae habes, ad quem ibimus? Ne ergo plures scandalizarentur, et ne velut quidam esset horror humanae carnis, sed magis maneret gloria Redemptoris, ideo in similitudine accipis Sacramentum; sed verae naturae gloriam virtutemque consequeris." De secundo in eodem, ubi Dominus dicit, "Panis quem ego dabo, caro mea est etc." Litigabant ideo Judaei etc. Litigatio haec murmur et detractio est, et ideo debuit velari. Psal. 54: "Si is qui oderat me etc." De tertio. Num. 4: "Aaron et filius ejus intrabunt, ipsique disponent opera," idest operient Sacramenta: alii nulla curiositate videant quae sunt in sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur. 1 Reg. 6: "Percussit Dominus multos, eo quod vidissent arcam Domini," quia scilicet non licebat eis videre eam detectam. Arca significat corpus Christi, quod malignis est velandum, ne spiritualiter moriantur si videant: quia causa suae caecitatis putarent esse phantasticum. Eccles. 3: "In pluribus operibus Dei non fueris curiosus." Non est enim tibi necessarium ea quae abscondita sunt videre oculis tuis. Secunda ratio quare velatum datur, est fides bonorum: et haec ratio potest in tria distingui, quae exigunt hoc velari: scilicet fidei esse verum, infidelitatis pravae remedium, fidei meritum. Primo fidei esse verum exigit, ut velatum detur corpus Christi. Ad Hebr. 10: "Fides est rerum non apparentium," ut dicit Augustinus: "Fides est credere quod non vides, scilicet credere verbis de

re occulta quae vere est, et tamen eam oculis non vides: nam de re quam videmus, scientiam potius quam fidem habemus. 1 Petri 1: "Christus est in quem non videntes creditis," Secundo infidelitatis remedium exigit ut veletur corpus Christi, quatenus culpae infidelitatis respondeat modus congruus satisfactionis. Unde sicut primorum parentum incredulitas incoepit ex auditu verbi diaboli suadentis cibum habentem mortem velatam, et in eo sunt sensus eorum vane delectati, sic congruit ut fides salvandorum incipiat ex auditu Verbi Salvatoris suadentis cibum habentem veram vitam absconditam, et in quo nostri sensus pie sunt decepti praeter auditum, ut sit fides ex auditu tantum, et non ex visu vel aliis sensibus, auditus autem per Verbum Christi. Hoc pulchre figuratur Genes. 27, in benedictione Jacob, ubi sensus Isaac sunt decepti putantis sentire Esau, dum sentit similitudinem ejus qui velatus erat, Jacob. Unde sciendum, quod in illa figura dominici corporis quatuor erant personae: scilicet Isaac et Rebecca, quasi masculus et femina, significant duas naturas in nobis, idest, corpus et animam: masculus qui magis solet esse manifestus et exterioribus plus intendit, significat exteriorem hominem, idest, corpus cum suis sensibus: femina, quae domi residet et familiam regit, interiorem hominem, idest animam quae saluti suae et aliarum gerit curam. Jacob bonus et formosus habitans in tabernaculis, quem diligit Rebecca, idest, fidelis anima, significat verum corpus Christi. Esau quem amabat Isaac, idest corpus, eo quod de cibis suis vescitur, significat substantiam panis cum suis accidentibus, scilicet colore, sapore etc. Dum itaque Isaac quasi homo exterior, idest Sacerdos benedicere debet, Esau, idest substantia panis recedit; sed similitudo Esau, scilicet vestes cum odore, pelles pilosae, cibus cum sapore, idest accidentia panis sive similitudo, scilicet color, sapor, odor, durities manent circa Jacob, et sensus nostri falluntur. Ibi fallitur visus Isaac caliginosus, idest debilis corporis nostri, qui putat prae oculis habere Esau, idest panem, et tantum vestes ejus, scilicet speciem panis, et sub illa latet Jacob velatus, idest corpus Christi. Ibi fallitur gustus, quia putat comedere cibum Esau, idest panem, et gustat tantum similitudinem ejus. Ibi fallitur olfactus, quia putat sentire odorem Esau, idest panis, qui vere non est ibi; sed sentit odorem vestimentorum ejus, idest formam panis quibus vestitus est Jacob, idest corpus Christi. Sapiens erat Isaac, sed in iudicio cognoscendi Esau falebatur: sic homo noster exterior in iudicio panis Altaris fallitur praeterquam auditu; unde ait, "Vox quidem, vox Jacob etc." Manus quas tango sunt Esau, nihil falsius: sed vox quam audio dicentem, ego sum, vox est Jacob, nihil verius. Similiter Sacramentum quod tango, substantia panis

est, nihil falsius: vox Christi dicentis, Hoc est corpus meum, nihil verius. Primo igitur infidelitatis remedium exigit, quod corpus Christi velatum detur, ut quia sensus primi hominis in cibo perditionis vanae delectabantur, sensus nostri corporis in cibo benedictionis ad instar Isaac decipiantur, ita tamen quod Rebecca, idest anima, in fide sua non fallatur. Credit enim vere in benedictione sacra esse Jacob, idest corpus Christi velatum similitudine Esau, idest specie panis. Tertio fidei meritum exigit, ut veletur corpus Christi, quia ut dicit Gregorius, "fides non habet meritum cui humana ratio praebet experimentum," supple sufficiens. Velatum dare voluit Dominus corpus suum, quia in hoc potius credere verbis suis quam sensibus nostris magnum habet meritum. Joan. ult. Beati qui non viderunt. Hujus meritum fidei, sive fructus triplex est: scilicet spiritualium bonorum plena copia, temporalium abundantia aeternorum supereffluentia. Hinc ait Rebecca, idest fidelis anima, "In me sit ista maledictio, fili mi," idest haec triplex benedictio. "Det tibi Deus de rore caeli," quantum ad primam: et "de pinguedine terrae abundantiam," quantum ad secundam: abundantiam frumenti, vini et olei, quantum ad tertiam. De primo Joan. 7: "Qui credit in me, flumina etc." Oseae 14: "Ero quasi ros etc." De secundo ad Heb. 11: "Sancti per fidem adepti sunt repromissiones," scilicet temporalium. Isaiae 1: "Si volueritis, et audieritis me, bona terrae comedetis. Math. 6: "Primum quaerite regnum Dei," recte credendo: et justitiam ejus, "juste vivendo," et haec omnia etc." De tertio 1 Petr. 1: Credentes in Christum quem non videtis, exaltabitis laetitia inenarrabili et glorificata reportantes finem fidei vestrae salutem animarum vestrarum." Prov 1: Qui audierit absque terrore requiescet, et abundantia perfruetur timore malorum sublato."

CAPUT VIII.

De duabus aliis rationibus, quibus datur corpus velatum.

"Venite, comedite etc." Quomodo potest Sacramentum regis. Tertia ratio quare corpus suum dat velatum, est instructio morum. Job 28: "Trahitur sapientia de occultis." Tria vero in hoc Sacramento occultantur, in quibus mores instruuntur: scilicet persona Salvatoris, pulchritudo magnae claritatis, mirum opus omnipotentis. De primo Isa. 45: "Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator." De secundo Isa. 7: "Expectabo Dominum qui abscondit faciem suam." De tertio Eccl. 43: "Multa abscondita sunt majora his, pauca enim

vidimus. „ In his discimus in nobis quandoque tria virtuose abscondi posse: nostram personam, pulchritudinem corporalem, bonorum operum intentionem; primum a persecutorum furore, secundum a stultorum inspectione, tertium ab humano favore. Primo discit justus abscondere personam propter tria: ut scilicet persecutor quiescat, ut praeceptum a Domino opus perficiat ut gloriosorem coronam aquirat. De primo Isa. 26: „ Vade popule meus abscondere modicum, donec pertranseat indignatio mea in persecutore, „ quod multi justorum leguntur fecisse. De secundo 2 Cor. 11: „ Damasci praepositus etc. „ Similiter Tobias cum eum rex juberet occidi, fugiens nudus latuit, ut scilicet opera misericordiae quae coeperat, impleret. De tertio 1 Reg. 26, „ cum fugeret David a facie Saul, absconditus est in colle Achile, idest in Domino. Achila interpretatur eum suscipiens: unde Dominus susceptor meus. Absconditus est autem in Domino, ut per inlyta opera gloriosa regni sibi restaret corona. Joan. 8: „ Tulerunt lapides Judaei, ut jacerentur etc. „ Secundo discit justus abscondere pulchritudinem corporalem ab omnium inspectione, quia exterior pulchritudo et ornatus multis fuit occasio casus. Decor ergo corporalis absconditur tribus modis; per habitus vilitatem: per jejuniorum austeritatem, per boni operis assiduitatem. De primo Job 16: „ Saccum consui super cutem meam, et operui cinere carnem meam: „ Genes. 24: „ Rebecca conspecto Isaac tollens pallium operuit se: „ 1 ad Cor. 11: „ Mulier debet habere velamen super caput propter Angelos, „ idest bonos. De secundo Galat. 6: „ Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo: „ quasi diceret: Vilis est mihi mundus propter poenam suae sollicitudinis, et ego vilis mundanis, propter corporis mei macerationem. Augustinus: „ Carnem vestram domate etc. „ De tertio Psal. 38: „ Tabescere fecisti sicut araneam etc. „ Sicut aranea ex suis visceribus trahens opus naturae tabescit exinde, sic justus frequentans opera laboriosa ex vera caritate maceratur, et pallescit in corpore: Eceli. 33: „ Jugum et lora curvant collum durum, et servum inclinant operationes assiduae. „ Cantic. 1: „ Nolite me considerare etc. „ Sol effectus ardoris, id est opus amoris. Christus formam servi accepit, in qua claritatem divinitatis abscondit. Unde Isa. 53: „ Non est species ei neque decor etc. et absconditus vultus ejus, et despectus. „ Tertio discit abscondere virtutum et bonorum operum intentionem ab humano favore. Matth. 13: „ Simile est regnum caelorum, „ gloria, idest conversatio justorum „ thesauro, „ idest bono operi abscondito in agro idest in corde. Gregorius: „ Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto; ut de bono opere proximis praebemus exemplum, et tamen per intentionem, qua soli Deo placere cupimus, semper optemus secretum. „ Triplex

vero bonum praecipue debemus abscondere a favore hominum: scilicet eleemosynam, orationem, et jejunium. De primo Matth. 5: „ Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te „ tuba tumoris et jactantiae „ sicut hypocritae faciunt, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat etc. „ Sinistra, idest intentio prava: dextera, idest dilectio pura, „ ut sit eleemosyna tua in abscondito etc. „ De secundo Matth. 5: Et cum oraveris intra cubiculum etc. „ idest secretum mentis, „ et clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito intentionis, et reddet tibi. „ De tertio ibid., „ cum jejunas, unge caput tuum, „ idest refice Christum operibus misericordiae, quod tibi substrahis, membris ejus, idest pauperibus largiendo: „ et faciem tuam lava, „ peccata cordis, et sensuum lacrymis poenitentiae purgando, „ ne videaris ab hominibus jejunans, sed Patri tuo. „ Quarto datur velatum ratione imbecillitatis nostrae: hoc enim exigebat imbecillitas hominum: quod probatur tribus modis. Primo a figura legali Exod. 30: „ Videntes filii Israel ex consortio domini cornutam faciem Moysi, timuerunt prope accedere; „ unde posuit velamen super faciem suam, quando loquebatur ad eos. Facies enim Moysi tam magnam recepit radiositatem ex frequenti et familiari appropinquatione ad divinum lumen, quod videbatur humanis oculis quasi cornuta, unde non poterant claritatem vultus ejus sustinere nisi velatam. Sic nimirum, immo multo magis corpus Christi in resurrectione ejus glorificatum, et spirituale ac deiforme factum, nullus potest mortalibus inspicere oculis, nisi alia specie velatum. Secundo probatur ex hoc quod accidit matri Dei Mariae, quae non potuit sustinere claritatem praesentiae filii et gloriam, nisi esset obumbrata. Carne autem virginis velata majestas, Spiritus sancti operatione, facta est possibilis a Virgine et etiam a nobis videri, unde Verbum caro factum est. Sed carne illa post passionem per resurrectionem glorificata, et ad similitudinem Dei clarificata, secundum illud Jo. 17: „ Clarifica me Pater „ facta est impossibilis¹ ab oculis mortalium in propria forma nuda videri, nisi esset velata aliqua specie visibili. Eccle. 11: „ Mirabilia opera Altissimi, et gloriosa, et absconsa, et immensa. „ Exod. 32: „ Non videbit me homo, et vivet, „ scilicet in specie propria. 1 ad Cor. 13: „ Videmus nunc per speculum, „ scilicet rationis, „ et in aenigmate, „ idest figura panis. Tertio probatur idem ratione naturali, quae est nimia dissimilitudo luminis oculi nostri ad claritatem luminis corporis Christi. Oculus enim noster angustus, aeger et corruptibilis est: illius vero claritas incorruptibilis, et quodammodo

¹ Al. impassibilis.

immensa, ut dictum est deiformis: ¹ haec est enim ratio visibilitatis omnis luminis similitudo aliqua videntis ad lumen: et quanto major similitudo ad lumen maximum, tanto limpidior et dulcior est visio. Hinc est quod sanus oculus potest aliquatenus videre nudum corpus solis, et non corpus Christi: quia cum illo habet aliqualem similitudinem luminis et corruptibilitatis, quam non habet corpus Christi. Nisi enim oculus ex aliqua parte caelesti lumini similis esset, nequaquam illud videre posset sicut, nec auris, aut digitus, aut etiam oculus caecus, scilicet propter nimiam dissimilitudinem. Quia ergo ob nostram imbecillitatem, et corporis Christi nimiam claritatem magnificatam, et usque ad incorruptionem roboratam non possumus videre dulciter oculo ad oculum Dominici Corporis claritatem, saltem oculo mentali, idest pura cordis intentione ipsum debemus respicere, secundum illud Lucae 11: "Si oculus tuus simplex fuerit, idest intentio cordis pura, totum corpus tuum lucidum erit, ad videndam claritatem Christi. 1 Joan. 3: Scimus quoniam cum apparuerit, similes illi erimus, et videbimus eum sicuti est. Dignum quidem videtur per superiores oculorum fenestras veritatem intrare debere ad animam. Sed hoc nobis, o anima, servatur in posterum, cum videbimus eum facie ad faciem. Et haec visio erit vita aeterna.

CAPUT IX.

De forma donationis, qua datur sub specie panis.

"Venite, comedite." Thema proprium, cibavit eum pane etc. Glossa interlinearis, "idest corpore Christi." Secundo dat Dominus corpus suum sub specie panis propter tria. Propter collatam sibi praeter caeteris cibis habilitatem. Sub una enim alia specie cibi tam respectu ministrantium quam accipientium posset actus exhiberi. Et hoc triplici consideratione. Primo scilicet quantum ad inventionem habilior est species panis quam cibi alterius, quia omni loco, omni tempore facilius invenitur quam alius cibus. Item quantum ad conservationem habilior est; quia si debet levari, portari, sive custodiri, commodius fit sub specie panis quam cibi alterius. Psal. 109: "Juravit Dominus, et non poenitebit eum, tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, qui nec oves nec boves nec capras, sed panem et vinum obtulit. Item quantum ad administrationem habilior est, quia mundius et honestius tractari

¹ Al. de informis.² Forte sub nulla.

potest, in altari melius dividi, convenientius a sanis et infirmis sumi potest, quam alius cibus. Secundo dat sub specie panis propter faciendum signationis suae cognitionem et fidem. Augustinus: "Signum est res praeter speciem quam ingerit sensibus, aliquod aliud ex se faciens in agnitionem venire." Signorum autem tria sunt genera: naturale, artificiale, sacramentale. Signum naturale secundum naturam significat, sicut fumus significat ignem, rubor caeli vespertinus significat futuram serenitatem. Matth. 16: "Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum est enim caelum." Signum artificiale secundum impositionem hominis significat: et hoc est duplex: aliud enim non continet quod significat, ut circulus vini; ¹ aliud continet quod significat, ut pluviarium ² continet pluvias et significat eas, pastillum significat carnes et continet. Signa sacramentalia secundum impositionem Dei significant, et sunt similiter duplicia: alia enim non continent quod significant, ut Sacramenta legalia, sicut serpens aeneus erectus in eremo significabat quidem Salvatorem, sed non continebat eum, sicut circulus suspensus ante domum significat vinum, quod tamen non est contentum. Num. 21: "Fecit Moyses serpentem aeneum, et posuit eum pro signo, quem si percussi aspiciebant, sanabantur." Sapient. 16: "Habentes signum salutis non per hoc quod videbant sanabantur, sed per te omnium Salvatorem. Similiter agnus Paschalis et circumcisio significabant rem figuratam, sed non continebant, quia secundum se non justificabant: ad Roman. 3: "Ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram Deo." Item alia sunt signa sacramentalia, quae etiam secundum impositionem significant, ut Sacramenta evangelica, sicut baptismus et eucharistia. Hugo: "Sacramentum evangelicum est materiale elementum foris sensibiliter propositum ex similitudine repraesentans, et ex institutione significans, et ex sanctificatione continens aliquam gratiam specialem." Baptismus significat: animae purificationem, et continet eam, quia efficit quod figurat, scilicet remissionem peccatorum. Act. 2, Petrus ait: "Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum." Similiter Sacramentum altaris significat vere corpus Christi, et vere continet illud, quia post consecrationem panis sub specie ejus, idest sub illo signo panis, quod Deus posuit ad significandum corpus Domini, totus est Christus, sicut sub signo positivo hominis, scilicet in pastillo, sunt occultatae carnes. Matth. 26: "Accepit Jesus panem, et benedixit, et ait: "Hoc est corpus meum," significatum sub specie panis: Joan. 5: "Filius hominis dabit vobis panem, qui per-

¹ Forte ut circulus vinum.² Al. pluviarum.